

— Різна. На людину можна впливати і словом, і як хоч. І лікувати словом.

— Хто такі родинні та навчені знахарі?

— Родинні, коли передаються знання у спадок, генетично, а навчені — це коли спеціально вчать. Це важко. Родинні знахарі рідко передають чужому свій досвід, можуть своєму передати, а чужому не передають.

— Якщо просто навчить, то, мабуть, нема лікувальної енергії у тієї людини?

— Звичайно нема. Енергію треба розроблять ще з дитини.

— Тобто це вміння піддається розробці?

— Диханням набираєш з космосу енергію.

— І дід вас навчив, як це робить?

— Навчив. Вдох робиш, скільки зможеш. Я на рахунок 16 роблю, а затримка на 8, видох на 16. А ви зробите на 6, у крайньому випадку — на 8. Робите вдих на рахунок 8, а затримка — на 4 (наполовину), видох — на 8 потихеньку, а затримка — на 4. Це так легені розробляються. Вранці на сонце отак руки наставиш, і тобі коле в руки — енергія іде.

* * *

Наведені факти з життя, побуту та цілительської практики представників трьох поколінь костоправів Кибкалів (уродженців Полтавщини) доповнюють наші уявлення про можливість народної медицини та ще раз доводять безпідставність переслідувань, яких зазнавали в минулому лікарі «від Бога».

¹ У 1916 році в містечку Нові Санжари була одна медична дільниця, яка обслуговувала чотири волості. На дільниці працювали лікар та фельдшер (див.: Памятная книжка Полтавской губернии на 1916 год. — Полтава, 1916. — С. 176, 177).

² Це підтверджується, зокрема, свідченнями селянина Павла Петровича Іщенка, 1929 р. н., із с. Кунцеве Новосанжарського району Полтавської області, які авторка цих рядків і етнограф Н. Зяблюк записали в червні 2009 року під час експедиції співробітників Національного музею народної архітектури та побуту НАН України на

Полтавщину-Слобожанщину. Оповідач пригадав, як повіз на Сумщину до знахарки свою дружину Галину, бо в неї «вискочили два диски» у хребті, треба було вправити. Але в сільраді заборонили їй це робити. Сказали: «З обкому як привезете розрешеніє, тоді буде...».

³ Програми-запитальники. Сімейна обрядовість / Наукове видання. ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. — К., 2008. — С. 32–35.

⁴ Фантом (фр. *fantome* < гр. *phantasma* — привид) — 1) химерне явище (Словарь иностранных слов. — М., 1987. — С. 520).

ЗАСЛУЖЕНИЙ МАЙСТЕР НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ УКРАЇНИ ОРИСЯ РЯБУНЕЦЬ

Сергій Виткалов

УДК 746.3(477)

У статті розглянуто проблеми розвитку народної творчості на прикладі художньої діяльності заслуженого майстра народної творчості України Оріси Іванівни Рябунець.

Ключові слова: народна творчість, вишивка, Рівненщина, мистецтво.

In the article, the author considers a theme of folk art on an example of artistic activity of honoured folk art worker of Ukraine Orysia Riabunets.

Keywords: folk art, embroidery, Rivnenshchyna, art.

Декоративно-вжиткове мистецтво сьогодні є однією з найяскравіших сторінок народної творчості, зокрема тому, що майже всі його складові (ткацтво, писанкарство, художня

обробка дерева, металу, шкіри, розмаїття кераміки, лозоплетіння та сучасні його вияви — флористика, розпис на склі тощо) органічно вплетені в життєдіяльність сучасної людини.

А в поєднанні з високим рівнем релігійності населення, специфічною ментальністю, що виявляється в консервації культурної традиції та збереженні чималої кількості архаїчних елементів у краї, культурі дозвілля, цей тандем і зумовлює відносно високий рівень (у зіставленні з іншими регіонами) функціонування культурних традицій.

Тож інтерес до декоративно-ужиткового мистецтва не зникає упродовж віків, як і бажання навчитися бодай окремим його прийомам.

Свідченням цього є численні сучасні мистецькі фестивалі, які завжди збирають до свого кола різні соціально-демографічні групи населення, оскільки все те, що там демонструють, певною мірою є дотичним до людини, її дистанціювання в сучасному культурному просторі.

Візьмімо, для прикладу, Сорочинський ярмарок або подібні заходи в Опішні, у Косові, що на Закарпатті, чи в древньому Львові, Білому Каміні тощо.

Це той вид народної творчості, що розвивався завжди, незважаючи ні на наявність, ні на відсутність будь-яких методичних структур, що ним опікувалися, тиску чи сприяння органів державної влади тощо. Щоправда, позитивне ставлення до народної творчості керівних структур завжди сприяло художньому процесу. Адже бажання прикрасити та урізноманітнити свій побут, самого себе було в людини завжди, як і бажання щось робити особисто, а не лише користуватися здобутками чужої, нехай навіть значно досконалішої, праці.

Рівненщина через низку обставин — суспільно-політичних, економічних і, урешті-решт, географічних — залишається саме таким краєм. Тож тут функціонують давно забуті промисли й ремесла, популярними є етнографічні колекції, побутують численні обрядодії, пов'язані із земним циклом життя. Саме тут таким високим залишається відсоток віруючих, і поширеним серед населення, а не лише серед професійних музикантів, є майже забутий хоровий жанр, базований на духовній спадщині не тільки вітчизняних класиків

XVII—XVIII ст., але й піснеспівах менш відомих, зокрема на давніх розспівах Почаївської лаври, Острозькому напіві чи Знаменному розспіві тощо. І фестиваль «Блага вість Пересопниці», проведений у серпні 2011 року, це ще раз підтвердив. Як і підтвердив високий і сталий інтерес до зразків художньої вишивки [1]. Серед яскравих представників цього виду національної спадщини на Рівненщині є Оріся Іванівна Рябунець.

Народилася майстриня 1952 року в с. Стримба Надвірнянського району Івано-Франківської області. Закінчила Луцьке державне училище культури (1970).

Тепер працює в Рівненській дитячій художній школі й веде широку пропагандистську діяльність у справі популяризації народної вишивки та українського мистецтва ткацтва загалом.

Розпочала майстриня займатися художньою вишивкою та бісероплетінням у 1970 році. А першу роботу («Дівчинка із собачкою») вишила ще в п'ятирічному віці. Любов до вишивки прищепила їй сестра бабусі.

У свої неповторні композиції, які наповнені теплом її душі та любов'ю, вона вводить поліську орнаментику. Найважливішим у виразальних засобах вишивок Орісі Іванівни є висока культура технічного виконання [2, с. 205].

О. Рябунець — постійна учасниця міських (з 1972 р.), обласних, усеукраїнських (з 1984 р.), усесоюзних і міжнародних (з 1985 р.) виставок образотворчого й ужиткового мистецтва.

Учасниця міжнародних фестивалів українського фольклору «Берегиня» (м. Луцьк, 1991, 1993 рр.), міжнародного свята літератури та мистецтва «Лесині джерела» (м. Новоград-Волинський, 1992—2011 рр.), міжнародних фестивалів дитячого фольклору «Котилася торба...» (м. Кузнецовськ, м. Дубно, 2002, 2004, 2006—2011 рр.), творчих звітів майстрів мистецтв і художніх колективів Рівненщини (м. Київ), XII Міжнародного «Туристичного салону — 2005» у Національному комплексі «Експоцентр Україна» (м. Київ), виставок досягнень народного господарства

України в музеях народної архітектури та побуту НАНУ; брала участь у загальнодержавній виставковій акції «Барвіста Україна» (2003–2010 рр.) і виставках сільського зеленого туризму «Українське село запрошує» (м. Київ, 2002–2011 рр.), у міжнародних фестивалях «Підляська осінь (м. Більськ-Підляшська, 1995–2011 рр.)», «Мальовнича скриня» (м. Ольштин і м. Забже (Республіка Польща) з 2002 р.), «Балтика» (м. Вільнюс, 2008 р.), у Гуцульському фестивалі фольклору (м. Надвірна, 2000 р.; м. Коломия, 2001 р.), міжнародному етнографічному фестивалі фольклору «Коломийка» (2002 р.); вона — учасниця всеукраїнських виставок аматорського і декоративно-ужиткового мистецтва в «Українському домі» (м. Київ); I й II Міжнародних фестивалів фольклору «Родослав» (м. Івано-Франківськ, 2002–2003 рр.); творчих звітів майстрів мистецтв і художніх колективів Рівненщини «Піснею озвалось Погориння» (1999, 2001 рр.), «Весняний передзвін Погоринського краю» (2004); «Пісні бурштинового краю» (2009 р.), фестивалів «Івана Купала» (Республіка Польща, 2010 р.), «Блага вість Пересопниці» (Рівненщина, 2011 р.), численних Музейних гостин, проведених у Рівному, Острозі. Брала участь у виставках декоративно-ужиткового мистецтва, проведених у Державному історико-меморіальному заповіднику «Поле Берестецької битви 1951 р.» (2005–2006 рр.). Майстриня є учасницею Днів культури України в Польщі (м. Ольштин, 2009 р.), Республіки Білорусь (м. Брест, 2009 р.), Всеукраїнського свята народної творчості «Молюсь за тебе, Україно!» (м. Тернопіль, 2011 р.), проведеного з нагоди 25-річчя відкриття першого Співочого поля в Україні.

О. Рябунець мала персональні виставки в Центральному етнографічному музеї м. Варшави (Республіка Польща, 2009 р.) та під час Всеукраїнської виставки «Український сувенір, 2010 р.» (м. Київ). На Міжнародному фестивалі українського мистецтва в м. Дні-

пропетровську (2001) її рушник «Рівне вечірне» був удостоєний Першої премії.

Чимало митець працює і з бісером — її гердани, силянки, намиста є в багатьох колекціях України та за кордоном. О. Рябунець була учасницею Всеукраїнського свята «Бісерна веселка», яке проводили в День м. Хмельницького (23–25 вересня 2010 р.).

Останнім часом бере участь у всеукраїнських виставках сувенірної продукції («Український дім», м. Київ, 2009–2011 рр.), у заходах, спрямованих на розвиток сільського зеленого туризму (м. Київ, Експоцентр України, 2010–2011 рр.).

За творчу працю її 2007 року відзначено високою державною нагородою — заслужений майстер народної творчості (до речі, таких відзнак чи не найбільше саме на Рівненщині). О. Рябунець — член Спілки майстрів народної творчості України; лауреат обласної мистецької премії ім. Г. Леончук (2007), стипендіат голови Рівненської обласної державної адміністрації та голови Рівненської обласної ради (2006). О. Рябунець неодноразово нагороджували грамотами, дипломами, призами місцевих органів влади, медалями лауреата Всесоюзних фестивалів народної творчості 1985, 1987, 1988, 1991 років. Має подяку від Міністерства культури і мистецтв України (1999).

Майстриня має також низку персональних виставок у Центральному етнографічному музеї м. Варшави (Польща, 2009 р.), у містах Києві, Рівному, Луцьку. Загалом жоден помітний мистецько-етнографічний захід на Рівненщині не відбувається без її художніх експонувань.

Про творчість Ориси Іванівни знято документальний фільм «Відродження забутих ремесел» (Київська студія документальних фільмів, 1995). Саме такі майстрині, як О. Рябунець, спонукають відповідні методичні служби управління культури й туризму Рівненської обласної державної адміністрації ініціювати створення на Рівненщині Центру історії ткацтва в с. Крупове Дубровицького району. І вже тепер при обласному Центрі

народної творчості (ОЦНТ) та районних Будинках культури області створено постійно діючі консультативні пункти з питань розвитку народної творчості для керівників гуртків декоративно-ужиткового мистецтва. Сформовано також обласну художньо-експертну раду з питань народного мистецтва при ОЦНТ, до складу якої входять представники основних напрямів народного мистецтва, фахівці в галузі культури, історії та мистецтва. Координацію діяльності в цьому напрямі здійснює відділ фольклору та етнографії ОЦНТ, де сконцентровано інформаційну базу культурно-мистецьких заходів із традиційної культури.

1. Рівне – 720: від давнини до сучасності. – Рівне : Волинські обереги, 2003. – Кн. II. – 144 с.

Роботи майстрині перебувають у різних куточках світу — у Канаді, Австралії, Польщі, Німеччині, Франції, а також у музеях України й приватних колекціях.

Станом на 1997 рік, як повідомила майстриня, вона брала участь у понад 73 міжнародних і всеукраїнських виставках та різних експонуваннях.

О. Рябунець плідно працює над вивченням і збереженням народних традицій поліської вишивки, володіє майже 90 видами її технік і передає свої знання та майстерність молодим вишивальницям Рівненщини в Художній школі; проводить майстер-класи української вишивки в Україні та Республіці Польща.

2. Декоративно-прикладне мистецтво Рівненщини : колективна монографія. – Рівне : ППДМ, 2011. – 222 с.

НАРОДНИЙ МАЙСТЕР З КОЛИНДЯН

Марія Зелез-Бучик

Син простого селянина-ткача із с. Колиндяни Дмитро Білинський був талановитим від природи. Ніхто не навчав його різьбярству; він мав 3 класи освіти; служив у панському маєтку в Колиндянах; був учасником місцевого аматорського драматичного гуртка. Різьбити почав на початку 1930 року, у вже досить зрілому віці. Майстер виробляв багаті композиції простими інструментами — сокирою, ножем, а пізніше — долотом.

Сюжети брав з реального життя, народного побуту («Жебраки», «Хлопчик», «Колядники»), Святого Письма («Втеча до Єгипту», «Цар Давид», «Пієта», «Святий Юрій»).

Згадки про творчість Д. Білинського знаходимо в путівнику до виставки в Кракові (1948) «Sztuka ludowa w Polsce», а також у рецензіях закордонних, зокрема французьких, що з'явилися в 1949 році у зв'язку з виставкою мистецтва в Парижі.

Більше дізнаємося про Д. Білинського зі статті Марії Воленської «Різьба Дмитра Білинського», уміщеної в журналі «Polska sztuka ludowa»¹. У ній авторка розповідає про свою зустріч із Д. Білинським у 1934 році. Як лише вона довідалася, що за три кілометри від Колиндян «мешкає хлоп, який виконав різьбу короля Давида з арфою», то в неї виникло бажання купити цю фігурку. Про свій приїзд до різьбяра в липні 1934 року М. Воленська розповідає так: «Хата стояла самотньо в полі при бічній дорозі; застала різьбяра за роботою: стояв і обтесував “кльоцок”, поставлений на пні; повільними і впевненими рухами рук обтесував і стругав “кльоцок” дерева сокирою; виймав серцевину звичайним ножиком і на моїх очах “виливався” зарис композиції різьбярської. Я була свідком творчого процесу. Обличчя Білинського було зосереджене. Стискав губи, примружував очі і проникливо